

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

Significació i llenguatge
Josep M. Vidal i Roca

Catalan Review, Vol. IV, number 1-2 (1990), p. 323-344

SIGNIFICACIÓ I LLENGUATGE

JOSEP M. VIDAL I ROCA

I. L'Arts COM A SEMIÒTICA GENERAL

És ben sabut que, segons Ramon Llull, la possibilitat del significat és deguda a un fet transcendent, la creació: «Deus convenit cum omnibus creaturis in quantum creavit eas...».¹

Si totes les criatures convenen amb Déu, també convenen entre elles mateixes. La conseqüència és que qualsevol cosa pot significar qualsevol cosa, perquè entre elles sempre hi ha quelcom comú.

El significat implica sempre una similitud entre el significat i la cosa significada deguda a l'estructura ontològica de l'ésser.

D'altra banda, l'ésser lul·lià és concebut i definit dinàmicament, mitjançant els correlatius.² Això suposa que el significat, en principi, ha de participar d'aquell dinamisme, i que s'ha d'investigar allà on Llull parla de l'ésser.

Per això, encara que alguna obra, com el *Liber de significacione* suggereixi una explicació sobre la semàntica lul·liana, s'ha de començar per les obres fonamentals.

El primer llibre que tracta del tema és el *Llibre de contemplació*. Quan al començament del «tercer llibre» estudia les causes de l'ésser — eficient, material, formal i final —, es pot veure en la darrera, la *causa final*, el punt d'on arranca el procés simbòlic.

La causa final, efectivament, «és que nostre senyor Déus ha creat tot quant és per donar coneixença e amor de si mateix a les

¹ *Rhetorica nova*, manuscrit llatí 6443C de la Biblioteca Nacional de París, f. 98vb.

² Gayà, J.: *La doctrina luliana de los correlativos*, Palma de Mallorca, 1979.

gents».³ «Tot quant és», així, és un signe carregat de possibilitats comunicatives.

Però la causa final de «les gents» serà conèixer Déu, mitjançant «tot quant és». L'home que no el conegui no ho serà completament, no tindrà «acabament», serà un home «defallit». Aquest defalliment és la mentida o la manca de significat.⁴ El procés de la significació no és altra cosa que el trànsit del *defalliment* a l'*acabament* servint-se dels signes que són totes les coses: «Significatio est revelatio secretorum, cum signo demonstratorum».⁵ S'oposa a la *occultatio* (= «est oppositum significationis»)⁶.

L'home, així, és un investigador o «encercador» quasi per instint. Com que està compost de cos i ànima haurà d'utilitzar les potències sensitives i les intel·lectuals, encara que les segones són molt més perfectes.⁷

Aquest dualisme explicaria els signes d'una forma molt diferent a la dels tractats actuals: el signe no seria una entitat de dues cares —significat, significant—, sinó que qualsevol cosa és signe quan és entesa per l'home sensualment —significant— i intel·lectualment —significat—. Com a la modelació semiòtica de Pierce, el signe també depèn del receptor.

Qualsevol sensació «significa», si és transformada per l'entendiment. D'aquí que la divisió dels signes no tingui sentit. Tant signe és una paraula, com una glopada d'aigua de mar.⁸

En realitat, la significació és un procés que permet pujar de les coses sensibles a les espirituals, de la mateixa forma que un mirall representa les figures que s'hi reflecteixen. La noció de signe durà immediatament a la noció d'escala i a la d'ordre:

³ OE, I, p. 326.

⁴ ORL, VI, p. 12.

⁵ *Ars Brevis*, ROL, XII, p. 233.

⁶ *Ars Generalis ultima*, ROL, XIV, p. 340.

⁷ ORL, IV, p. 406.

⁸ Cfr. ORL, IV, pp. 407-408.

...enaxí com lo mirall representa e demostra la figura o figures estants en la sua presència, enaxí les coses sensuais són escala e demostració per les quals puja hom a aver conexas de les coses intel·lectuals.⁹

Aquesta «escala» permetrà anar dels éssers superiors als inferiors, i a la inversa. Al *Llibre de contemplació* trobem els primers graons — «en lo firmament, e en los vegetables e en los animals e en los metalls e en les obres fetes artificialment» —¹⁰ encara desordenats, del que acabarà essent l'escala del *Liber de ascensu et descensu intellectus*: «De lapide, de flamma, de planta, de bruto, de homine, de caelo, de angelo, de Deo».¹¹ Aquesta escala s'incorporarà a l'*Art* i correspondrà als nou subjectes investigables, que constitueixen l'univers.

La significació es converteix en una gran excursió contemplativa per tot el cosmos, semblant a la que, com a mostra, féu Llull al *Llibre de contemplació*.

Aquest camí exigeix per part dels protagonistes dues condicions:

La *primera condició* és actuar d'acord amb la *causa final*, origen de tot significat. Si no es fa així, en lloc de pujar per l'escala del coneixement, se davalla, com fan «los ypòcrites». Aquesta actitud moral exigida per la significació constitueix la doctrina de la primera i de la segona intenció, que motivà el *Llibre d'intenció*. Quan manca, tot és desordre i corrupció.

La *segona condició* és que les coses sensuais estiguin ordenades i ben disposades. Si no és així la significació es deforma igual que «lo mirall que és tort i de mala disposició».¹²

Serà l'habilitat i perspiciàcia del receptor la que el previndrà que

les sensualitats no sien torbades ni desordenades ni empatxades a dar demostració de les coses intel·lectuals, e esforços-se hom aitant com pusca de ensercar aque-

⁹ *ORL*, V, p. 4.

¹⁰ *Ob. cit.*, p. 35.

¹¹ *ROL*, IX.

¹² *ORL*, V, pp. 3-4.

lles sensualitats les quals són pus covinents a demostrar e a significar aquelles intel·lectualitats de les quals hom vol ésser certificat.¹³

Si es compleixen aquestes dues condicions —actuar per primera intenció i amb ordre—, aleshores el procés de significació funciona. En un *primer nivell*, les coses sensibles el porten a les intel·ligibles; això és possible per un mecanisme de generalització a partir de les sensacions. En aquest nivell, no hi ha res que no sigui signe i que no porti a un significat «intel·lectual».

A un *segon nivell* les coses intel·lectuals porten a altres coses intel·lectuals: per les coses sensuais, per exemple, s'arriba a la matèria i la forma d'una cosa (primer nivell); però després l'enteniment és capaç de concebre matèria sense forma o forma sense matèria d'una manera totalment espiritual.

Finalment, a un *tercer nivell* —la fe—, les coses intel·lectuals porten al coneixement de Déu i de la Trinitat amb raons «sil·logitzants». ¹⁴ Aquest salt dins Llull és natural i s'explica pel mateix mecanisme que ha explicat el primer: si una cosa sensible porta a una intel·lectual, també una cosa intel·lectual pot portar a Déu; sobretot quan es té present que les qualitats o propietats que hi ha en l'ànima de l'home són signes de les que hi ha en Déu.

Quan aquest principi s'aplica de forma universal, es descobreix el secret de la significació a Llull: totes les coses tenen les mateixes «propietats e diversitats e contrarietats e concordances e de altres qualitats». ¹⁵ La significació consisteix en saber-les veure.

En alguns casos és molt fàcil: la natura de la poma es veu molt clara en la poma mateixa, però no tant en la pera o el codony; i si es vol cercar en la pera, s'hi trobarà més que si se cerca en l'olivera o en la garrofa. Igualment la naturalesa hu-

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ob. cit.*, p. 19.

¹⁵ *Ob. cit.*, p. 9; repetit a p. 22.

mana està millor representada pels animals irracionals que pels vegetals; i entre els animals, n'hi ha que la signifiquen millor que els altres,

axí com bugia o ors o vell marí, qui són pus semblants en figura a home que cavall ni sardina. E assò metex és en les espècies del vegetables, car pus semblant és home en figura ab mandràgola que ab romaguera.¹⁶

Aquest fet depèn de les *qualitats*, que en uns casos són evidents i en altres no.

Les «qualitats» són les que donen la significació de les coses, perquè estan relacionades entre elles mateixes. Hi ha quatre maneres per les quals donen significació:

La primera és com qualitat dóna significat d'altra qualitat, sens que la qualitat significada no dóna significat de la qualitat qui la significa... La segona manera de significació és com la una qualitat és significada per l'altra... tersa manera és com una qualitat significa dues o ·ij· o més qualitats... quarta manera de significació és, Sènyer, com ·ij· o ·iij· o més qualitats signifiquen ensemps una qualitat...¹⁷

Aquestes quatre possibilitats, impliquen que els signes (les coses) tinguin una capacitat indefinida de relacionar-se mútuament. Per exemple, el color verd de la poma significa agror, perquè vol dir que no és madura. D'un significat directe (= no madura) immediatament se n'origina un altre (= agrura) i així succesivament. Ens trobem amb quelcom semblant al que Pierce anomena «semiosi indefinida» dins una «semiòtica processual»: «enaxí com lo pescador, Sènyer, qui ab un pex pren altre pex, enaxí enteniment d'ome pren e aperceb los uns significats per los altres».¹⁹ Això no vol dir que sigui imprescindible partir de les

¹⁶ Ob. cit., p. 23.

¹⁷ *ORL*, VI, pp. 74-75.

¹⁸ Tordera, A.: *Hacia una semiòtica pragmática. El signo en Ch.S. Pierce*, Valencia, F. Torres Ed., 1978, p. 144 i ss.

¹⁹ *ORL*, IV, p. 366.

coses, perquè ja hem vist que l'enteniment posseeix aquelles qualitats comunes a tot ésser, i pot obtenir significats servint-se d'elles, com quan els pescadors «prenen moltes de vegades pex sens esca». ²⁰ El fet que l'enteniment moltes vegades no s'adoni d'aquesta possibilitat és comparable a l'ull, que no es pot veure a ell mateix, ni tampoc no veu les coses que toca.

El problema de la significació es resoldrà en el moment en què hom sàpiga quines són les qualitats comunes a tot ésser. Al *Llibre de contemplació* no s'especifiquen, però trobem exemples en els quals les qualitats són «granea», «duració», «saviea», «voluntat», «condordansa», «diferència», «conveniència»...

La tasca de Llull, des d'aquest moment, serà la d'investigar aquests principis generals, investigació que el porta directament a l'*Ars*²¹ i a les dues primers figures, la A i la T.

Resultarà, així, que «el llibre millor del món» és una semiòtica general, fonamentada sobre un exemplarisme ontològic realista.

Mark David Johnston, a la seva tesi doctoral,²² ha fet veure que les bases de la metafísica i la semiòtica de l'*Art* es poden fonamentar en dues paraules, «semblança» i «significació». La *semblança* designa el conjunt de revelacions i correspondències entre tots els éssers. Es relaciona sovint amb altres paraules: «influència», «impresió», «forma fantàstica», «concordança», «principis»; o amb formes que indiquen un procés discursiu, com «comparació», «senyal», «exempli», «metàfora», «visió», «somni», «apòleg»...

²⁰ *Ibíd.*, i p. 375.

²¹ Bonner, A.: «Llull's Thought», a *Selected works of Ramon Llull* (1232-1316), New Jersey, Princeton University Press, 1985, I, pp. 53-70. (Versió catalana a l'Editorial Moll.)

²² Johnston, M.D.: *The semblance of significance: Language and exemplarism in the «Art» of Ramon Llull*, University Johns Hopkins, 1978. Inèdita.

Gràcies a ella, tota la natura és considerada un gran llibre que l'home ha de desxifrar.

La *significatio* designa l'expressió, o revelació, o manifestació de la «semblança», és a dir, la interpretació del llibre de la natura. El mètode que s'ha de seguir és el de la contemplació. L'*Art* arriba a ésser el mètode definitiu que hom ha d'usar per a «contemplar» o obtenir significació de les coses. El *Liber de significatione* n'és una mostra ben clara: tot el llibre està estructurat segons l'*Ars*. La significació hi penetra ja a l'alfabet, i la seva estructura constitueix el cos del llibre.

En resum, *totes les coses són signes de totes les coses* per raons teològiques (la creació), metafísiques (tots els éssers tenen les mateixes qualitats, o propietats, o «semblances») i psicològiques (tots els éssers tendeixen a manifestar — significació — aquelles semblances). La interpretació d'aquesta teoria es fa sempre de forma realista, d'un realisme exagerat, que no permet distingir entre el que avui anomenem significat, significant i objecte. El significant és una realitat correlativa de les altres dues en el subjecte cognoscent. La «significació» consisteix a fer real i efectiva aquesta correlació. A l'*Art*, tot és semàntica, o semiologia, o semiòtica — Llull no ho distingiria — o no és res. La seva pràctica implica totes les dimensions humanes: corporal, fisiològica, psicològica i moral.

2. IMPLICACIONS LINGÜÍSTIQUES

Si és cert que tot fet humà es reflecteix en el llenguatge, no sorprèn que la concepció esmentada porti implícites algunes «desviacions lingüístiques» paral·leles a les «desviacions» del sistema lul·lià en relació a l'escolàstica oficial. Des de la perspectiva lingüística actual, després del rebull provocat pels diversos i contradictoris corrents estructuralistes, moltes d'aquestes «desviacions» semblen normals i lògiques, fins al punt de poder relacionar-les

amb descobertes i formulacions modernes. Analitzem-ne algunes:

a) TEORIA DELS CAMPS

Com s'ha vist, l'aparent diversitat entre els objectes és deguda a la dialèctica identitat/diferència, observable en l'essència de totes les coses, però que desapareix en el moment que s'inclou a la definició correlativa.

En aquesta tendència lul·liana a reduir totes les diversitats a una total unitat, no hi ha cap diferència amb els principis lògics universals, pressupòsits bàsics de qualsevol procés científic actual: «la ciencia se origina en el descubrimiento de la Identidad entre entes que forman la Diversidad». ²³ Els models científics són possibles pels isomorfismes i analogies entre els objectes. ²⁴ Fins i tot les ciències físiques intenten arribar «materialment» i «analíticament» a un principi unitari; la diferència entre les diferents teories físiques contemporànies — teoria relativista, teoria quàntica, teoria de la mecànica ondulatoria, teories nuclears, teories de la composició de la matèria... — depèn de la concepció d'aquell principi. Per això s'assemblen tant les teories físiques i les filosòfiques; molts dels problemes lògics, epistemològics i ontològics es consideren en comú per ambdues disciplines. ²⁵

La tendència realista de Llull fa que en el seu sistema predomini la identitat per damunt la diversitat: les *semblances* entre tots els éssers inclouen els principis d'identitat (Figura A de l'*Ars*) i els principis de diversitat (Figura T de l'*Ars*). Els primers es troben a totes les coses conjuntivament; els segons disjuntivament.

²³ Stanley Jevons, W.: *Los principios de las ciencias. Lógica del método científico*, Madrid, Espasa-Calpe, 1946, pp. 29 i 33-50.

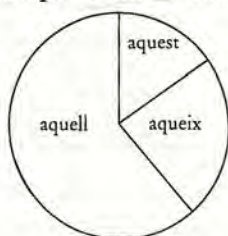
²⁴ Serrano, S.: *Elementos de lingüística matemática*, Barcelona, Anagrama, 1975, p. 61 i ss.

²⁵ Ferrater Mora, J.: *Diccionario de Filosofía*, Madrid, Alianza Editorial, 1986, s.v. «Física», II, pp. 1256-1262.

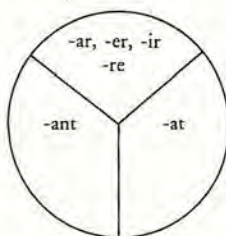
Aquest fet pot dur a pensar en quelcom semblant a una «teoria de camps»²⁶ radicalitzada:

las palabras aisladas no poseen significación lingüística — pese a todas sus apariencias —, sino que los que dan significado son sus grupos, («bloques» en terminología de Trier), dentro de los cuales se ordenan las palabras individuales como en un mosaico, y cuyo contenido significativo viene determinado por los restantes miembros del conjunto del «espacio de campo».²⁷

A, Llull, hauríem de canviar «palabras» per «seres». Aleshores podríem parlar d'un «macro-camp», l'estructura del qual és la de l'*Ars*; i un «micro-camp» on aquella es reproduïx o repeteix d'acord amb unes determinades possibilitats de variació, que es defineixen correlativament, formant el seu propi camp. Un exemple lingüístic com el del camp dels demostratius serveix per veure com seria aquest «micro-camp»:

Situador demostratiu

Ésser (substantiu)

b) MORFEMES GRAMATICALS

Quan en lloc de l'ésser utilitzem el llenguatge, serà imprescindible que també les paraules que el designin tinguin aquella estructura: una oposició com la que hi ha entre l'infinitiu, el participi present, i el participi passiu en llatí; o com la indicada per l'oposició veu activa, veu passiva, veu mitjana, en grec. En cas

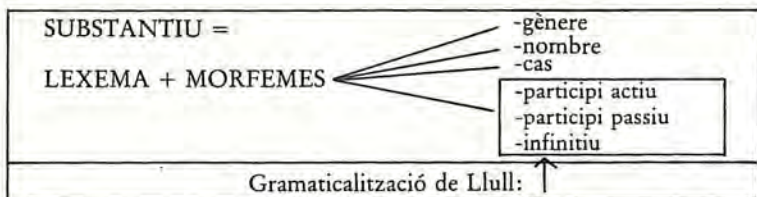
²⁶ Ullmann, S.: *Semántica: Introducción a la ciencia del significado*, Madrid, Aguilar, 1967, p. 275 i ss.

²⁷ Schaf, A.: *Lenguaje y conocimiento*, México, Grijalbo, 1967, p. 31.

que un idioma —com el català— no la posseeixi, s'haurà de gramaticalitzar per a aconseguir-la: «debemus aliquoties propter vim et necessitatem Artis proferre inusitata verba».²⁸ La paraula es considera, realment i materialment, com un ésser més (si no ho fos, no podria entrar en el joc de les significacions), raó per la qual ha de tenir aquella estructura correlativa.

Així com l'home, per exemple, és un ésser real perquè en la realitat és «homificant» «homificat» en l'«homificar», el mot que el defineix lingüísticament també ha d'ésser «homificant» «homificat» en l'«homificar».

El substantiu lul·lià, a més dels morfemes de gènere, nombre i, potser, cas (?), ha de tenir participi actiu, participi passiu i infinitiu.

Obtenim així una paraula especial que porta la seva pròpia definició en els seus morfemes, i que ens recorda una vegada més la importància que Lull assigna a la definició.

c) SINTAXI

La part de la gramàtica relativa a l'ordre dels mots també s'ha de sotmetre a l'ordre universal a fi d'obtenir un llenguatge perfecte.

On es veu més clarament aquesta adaptació de l'ordre de les paraules a l'ordre teològic, filosòfic, cosmològic, metafísic, polític, social i econòmic és a la *Rhetorica nova*. Si les paraules no mantenen l'ordre real no són belles ni retòriques. S'ha de tenir

²⁸ *Ars inventiva veritatis*, MOG, V, 1729, pp. 1-2.

ben clar, si es volen entendre els exemples que il·lustren l'opuscle i que a primer cop d'ull semblen incomprensibles:

S'ha de dir «La reina i la serventa posseeixen una gran bellesa»; no s'ha de dir «la serventa i la reina gaudeixen de gran bellesa»... perquè les coses més dignes s'han de posar davant les més indignes.²⁹

Per raons semblants, l'adjectiu ha d'anar després del substantiu (primer és la substància, després l'accident), el nom davant el pronom; primer s'ha de posar el masculí, després el neutre i finalment el femení; les paraules breus han d'anar davant les llargues (primer és la simplicitat i després la composició). Les comparacions, combinacions o disjuncions de mots també s'han de fer d'acord amb l'ordre real.

Es tracta d'una mena de *sintaxi generativa* que a més d'una *estructura profunda* y una *estructura superficial*, inclouria l'*estructura de l'univers lul·lià*. I de la mateixa manera que el generativisme actual ha anat evolucionant des d'una gramàtica d'estats finits a un pragmatisme, passant per moltes etapes,³⁰ als escrits de Llull es va modificant contínuament la concepció del sistema.³¹

La sintaxi es converteix així en el reflex verbal de l'ordre real, encara que de fet només la trobem aplicada als exemples de la *Rhetorica*. Hi ha una palesa contradicció entre aquestes «regles» i els escrits lul·lians, fins i tot els més científics, que mai no les apliquen.

²⁹ *Rhetorica nova*, ob. cit., f. 96 va. La traducció és meva.

³⁰ Smith, N.; Wilson, D.: *Modern Linguistics. The Results of Chomsky's Revolution*, Bloomington, Indiana University Press, 1979. (Traducció castellana a Editorial Anagrama).

³¹ Bonner, A., ob. cit., pp. 56-57.

d) SEMÀNTICA

També, en aquest punt, s'han de reconèixer altres coincidències amb la semàntica moderna:

La importancia de la definición para el análisis semántico es un hecho reconocido sólo desde hace pocos años... La definición constituye la seule forme complète d'analyse sémantique.³²

La definició exposada més amunt, que havia motivat uns morfemes especials pel substantius no és l'única possible, perquè a més dels principis de diversitat que la fonamenten, existeixen, a tots els éssers, els principis d'identitat, que si es combinen entre ells mateixos adequadament, també els defineixen. És el que fa la Figura A de l'*Ars*. Adoptant la terminologia de Greimas, podríem parlar d'una «estructura sèmica»,³³ molt apropiada a un sistema circular de pensament.

Les dignitats o principis generals s'interpretarien com un conjunt de semes. La significació s'origina per la conjunció i coincidència de tots ells:

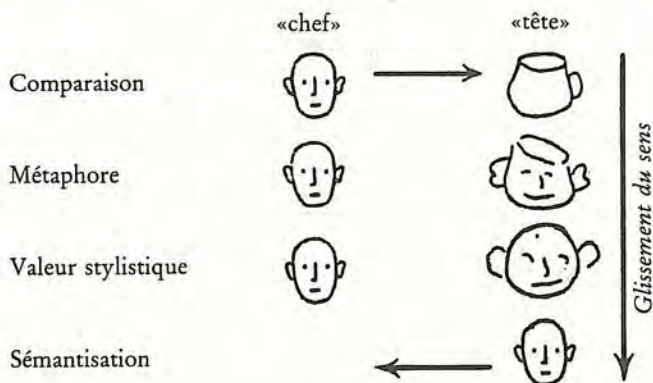
S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀	?
S ₁ S ₂ S ₃ S ₄ S ₅ S ₆ S ₇ —————> B C D E F G H I K										
B C D E F G H I K —————> Lletres de la Figura A										
ELS NOU SEMES UNIVERSALS										

Amb ella, es nominalitza o significa Déu, l'ésser, la realitat. Els altres éssers es nominalitzen o signifiquen amb la senzi-llíssima tècnica de l'analogia; però no una analogia conceptual o

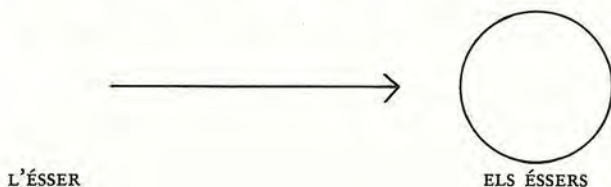
³² Baldinger, K.: *Teoría semántica. Hacia una semántica moderna*, Madrid, Alcalá, 1970.

³³ Greimas, A.J.: *Semántica estructural*, Madrid, Gredos, 1971. Segons Lluïl seria aplicable a tots els éssers; no només a les paraules.

subjectiva, sinó real i ontològica. Els mateixos semes es troben a totes les coses en una relació diversa. La significació, a tot nivell, s'ha de considerar com un préstec fonamentat en les «semblances»:³⁴

A Llull seria més adequat representar aquest fet utilitzant el punt i el cercle, perquè el seu pensament és eminentment circular:

Amb aquest sistema analògic, serà fàcil obtenir la significació de qualsevol cosa existent, sense abandonar el gràfic de Pottier:³⁵

³⁴ Guiraud, P.: *La semantique*, Paris, PUF, 1969, p. 39.

³⁵ Pottier, B.: *Gramática del español*, Madrid, Alcalá, 1970, p. 33.

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀
Déu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ang.										∅
Celest.										∅
Racion										∅
Imagin.										∅
Sensit.										∅
Veget.										∅
Element.										∅
Instr.										∅

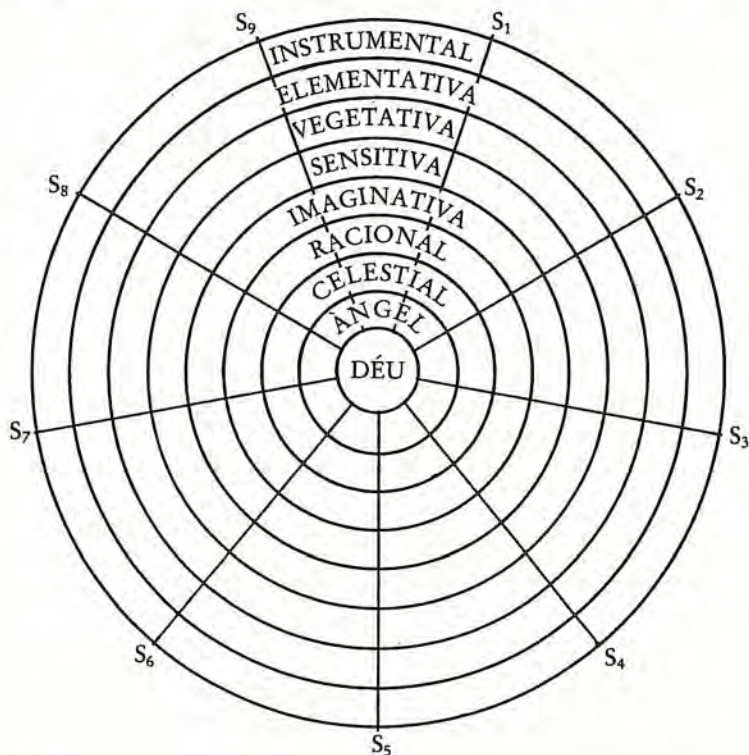
 → Posseeix el sema modificat per relacions (correlatius).

Per respectar el teocentrisme lul·lià, he posat, amb un signe d'interrogació i molts de dubtes, un sema 10, que es perdria en nominalitzar o en significar els altres éssers. Ell representaria l'oposició entre el creador i les coses creades, a les quals S₁₀ → ∅. La seva funció seria la de la lletra A a la figura lul·liana i evitaria una possible sospita de panteisme.

Tots els éssers tenen els mateixos semes o «semblances», cada vegada més «diluides» segons la classe a la qual pertanyen. La significació es troba comprimida o concentrada a l'Esser increat i es va difuminant progressivament a l'àngel, el cel, la potència racional, la imaginativa, la sensitiva, la vegetativa, l'elementativa i la instrumental, com les ones d'una explosió.

Des del punt de vista visual, seria més representatiu que

l'esquema rectangular de Pottier, una representació circular:

Pot observar-se gràficament que l'origen de totes les significacions és la major o menor aproximació a la Significació Primera. Mitjançant les significacions, els homes s'aproparan a la Significació i la unitat entre ells serà un fet. En darrer terme, la semiologia lul·liana és una mística d'arrels neoplatòniques; encara que l'oposició creatura/creador concebuda realment i històricament impedeix parlar d'emanació, el tractament realista dels principis comuns i generals del seu sistema ens fa pensar contínuament en una comunió mística panteista, que Llull, evidentment, rebutjaria de ple.

Els diferents graus de proximitat o llunyania de Déu — les distintes classes — no es defineixen per una relació binària de dos membres — positiu i negatiu —, sinó per una concepció ternària semblant a la de l'escola de Copenhaguen: positiu (+), negatiu (-) i neutre (0):³⁶

+	0	-
Contrarietat Fi Minoritat	Concordança Medi Igualtat	Diferència Principi Majoritat

Lingüísticament, el valor de cada classe s'obté dels noms, que posseeixen la mateixa estructura correlativa a causa d'uns sufixes o morfemes especials:

+	0	-
-at, -ada	-ar	-ant

La significació, així, no es pot entendre d'una manera referencial, en relació al concepte o imatge mental, com en el model d'Ogden i Richards.³⁷

En el cas de Llull, el nom, el sentit i la cosa són inseparables; i si se separen no es poden relacionar, perquè les relacions són dins de cada un dels tres d'una forma més o menys concreta: tant els noms, com els conceptes, com els objectes porten en ells mateixos una transivitat i una passivitat innates que són l'origen de la significació.

³⁶ Alarcos Llorach, E.: *Gramàtica estructural*, Madrid, Gredos, 1969, p. 106.

³⁷ Ogden, C. K.; Richards, I. A.: *El significado del significado*, Buenos Aires, Paidós, 1964, p. 29.

La modificació de Malinowski³⁸ al model anterior, per a explicar el llenguatge de la màgia ritual, tampoc no és aplicable a Llull. Hom podria pensar que l'acte ritual fos l'aprenentatge o la utilització del sistema (de l'*Ars*), però aquest ja suposa la significació com un postulat anterior.

Si volem aplicar un model d'aquest tipus, hem de canviar els termes i convertir el triangle en un model de coneixement místic:

En el nostre cas, hi ha una relació immediata entre cada un dels tres termes i es pot procedir en l'ordre que hom vulgui, tenint en compte que el referent sempre és Déu. Si el punt de partida són les coses, la significació s'obté per via *de ascensu*; si es parteix del referent, s'obté la mateixa significació per via *de descensu*.

Es tracta, en realitat, d'una interpretació optimista del mite de la caverna, despoetitzada per una formulació lògica i geomètrica; en últim terme, la semiologia lul·liana pertany a la història de l'exemplarisme neoplatònic interpretat de forma realista, amb totes les seves contradiccions.

³⁸ Malinowski, B.: «El problema del significado en las lenguas primitivas», a *El significado del significado*, ob. cit., p. 346.

e) EL LÈXIC³⁹

A la semiologia lul·liana no es fa diferència entre paraules i coses, sinó que s'identifiquen en tots els aspectes, des dels lògics, als ontològics, als gnoseològics i fins i tot als estètics, perquè, segons ell, «és bell el que és apte per a la transmissió de la veritat».⁴⁰

Aquesta interpretació materialista no preocupa Llull; segurament aquesta és l'explicació de la manca d'una teoria de la paraula, i de les sorprenents concepcions que impliquen els textos referits a ella.

La primera sorpresa o contradicció no resolta a les obres de Llull, s'ha d'assenyalar en el fet que la seva teoria porta implícita una clara afirmació que les paraules són «naturals» i no arbitràries ni convencionals, encara que de fet admet com evidents alguns fets incompaginables amb aquesta afirmació:

En primer lloc s'ha d'assenyalar la possibilitat de la mentida i la teoria de les «paraules falses», falsedat que no és incompaginable amb la bellesa; els retòrics sovint enganyen amb belles paraules; per això, Llull introdueix la veritat com element retòric imprescindible.

En segon lloc, no s'explica com en una concepció com aquesta s'admet la diversitat d'idiomes, i Llull s'enorgulleix d'haver-ne dominat alguns.

En tercer lloc, tampoc no s'explica la menysfiança cap al llenguatge, de la qual parla sovint.

Trobem, certament, alguns punts que ens ajuden a entendre aquestes contradiccions, però només aparentment: per exemple la distinció entre noms vocals i noms mentals, només explicada amb un exemple en el qual sembla que el vocal correspon a la

³⁹ Per al problema de la terminologia, Trias Mercant, S.: *El pensamiento y la palabra (Aspectos olvidados de la Filosofía de Ramon Llull)*, Palma, 1972, pp. 35-39.

⁴⁰ Bonner, A. i Badia, L.: *Ramon Llull. Vida, pensament i obra literària*, Barcelona, Empúries, 1988, p. 109.

paraula entesa com a realitat fònica, i el mental a la denotació.⁴¹

A la *Rhetorica nova* distingeix *vox significativa* i *verbum mentis* d'una forma tan ambigua que quasi allà mateix els anomena amb els substantius *verbum* o *dictio* sense fer cap precisió.⁴²

En canvi resulta evident el valor que Llull atorga a la paraula com a mitjà de comunicació i d'expressió. La primera definició de *verbum* a la *Rhetorica nova* implica tota una teoria de la comunicació.⁴³

El descobriment de l'afar també comporta, com a postulat, la necessitat de manifestar a l'exterior allò que hom concep interiorment; però el realisme materialista que s'ha vengut subratllant encara es fa més evident, perquè la «concepció interior» és la que maneja de forma immediata els òrgans productors dels sons:

L'orgue d'afatus és la lenga, e lo seu estrument és lo moviment qui comensa en lo pulmó, on se pren la concepció que subsecivamen ve en la lenga, e de la lenga en lo paladar, e n los locs dels vocals, e forma's en la vou on és fora la manifestació de la concepció de dins. Aquest moviment és linya continua...⁴⁴

Sembla que entre el món físic i el conceptual no hi ha cap diferència. Gràcies a l'afar s'estableix una solució de continuïtat i un matrimoni definitiu entre el pensament, el llenguatge i la realitat.

Si això és així, hem d'admetre que ja no ofereix cap dificultat la classificació dels mots que es troba al *Llibre de contemplació* d'acord amb criteris ontològics, socials, zoològics, etc.⁴⁵ El criteri de bellesa i ordre depèn de la bellesa i l'ordre objectiu de la realitat, que és copsat pels sentits, elevat per la intel·ligència i

⁴¹ ROL, IV, p. 409.

⁴² *Rhetorica nova*, ob. cit., ff. 106va i 107ra.

⁴³ *Rhetorica nova*, ob. cit., 95 vb.

⁴⁴ Vidal Roca, J.M.: «El Llibre de l'afatus de Ramon Llull», a *Affar*, 2, p. 30.

⁴⁵ ORL, VIII, pp. 536-539. Una enumeració semblant es troba a la *Rhetorica nova*, a la segona part, «De pulcritudine vocabulorum».

transformat en so per l'afar. La bellesa de la paraula no depèn del so o de la qualitat de les vibracions sonores, sinó de tot el procés esmentat. Per això en voler dir paraules belles del firmament hom ha de saber que el mot «sol» és millor que «lluna», i «lluna» que «estela»,

car aitant com hom parla de les coses qui són pus belles e majors e pus vertuoses, d'aitant són pus belles e mills agradables a oïr e a ésser enteses.

Si Lluïll hagués desenvolupat els exemples, hauria escrit el primer diccionari ideològic d'occident, i el primer lèxic de paraules ordenades per la seva estètica. Vegem-ne alguns exemples:

<i>Vegetables</i>	<i>Teologia</i>	<i>Noms propis</i>	<i>Animals</i> ⁴⁶	<i>Bèsties</i>	<i>Psicologia</i>
rosa	Déu	Jhesu Christ	Apostoli	austor	Potència racional
liri	trinitat	Sancta Maria	cardenal	esparver	imaginativa
poma	infinít	Sancta Anna	bisbe	cavall	sensitiva
garrofa	eternal	Sent Joachim	religiós	leó	mutiva
romaguera	viu	Sent Johan	clergue	amfós	vegetable
	poderós	Sent Jacme	emperador	salmó	
	savi	Sent Pere	rei	gall	
	volenterós	Sent Andreu	príncep	voltor	
	simple	Sent Paul	comte	ca	
	gloriós	Sent Francesc	cavaller	ase	
	acabat	Sent Domingo	burguès	rajada	
	just	Sent Bernat		polp	
	misericord	Sancta Catherina			
	humil				
	pacient				
	...				

⁴⁶ És evident que es tracta d'una confusió de copistes o impressors.

3. CONCLUSIÓ

La concepció realista lul·liana implica unes estructures lingüístiques especials, que en aplicar-se a llengües naturals, com el català o el llatí, permeten parlar de modificacions o deformacions de l'idioma, tant morfològicament, sintàcticament, semànticament, lèxicament i textualment. Pel lector modern — sense pretendre caure dins l'anacronisme —, moltes d'aquestes innovacions coincideixen plenament amb alguns plantejaments de la lingüística moderna.

Els llibres lul·lians, teòricament, haurien d'estar escrits amb el mètode exposat a l'*Art*. Per sort, el primer que no segueix sempre aquest mètode és el mateix Llull: amb això fa un bon favor a tots els futurs lectors, ja que la reiteració pleonàstica de la mateixa estructura només els portaria a l'avorriment.

Aquest realisme fisicista ja fou observat pels primers lul·listes, que l'exposaven com si fos una gran troballa d'ordre lingüístic, que separava a Llull de tots els autors anteriors: «...quia antiqui non habuerunt *istum modum realem loquendi* nec ista nomina essentialia, realia et substantialia...»⁴⁷ Dissortadament, la història ha demostrat que els esforços realitzats fins ara per aconseguir una llengua perfecta — fins i tot el de la il·luminació de Randa —, encara no han obtingut resultats satisfactoris.

El fet de no distingir clarament realitat, pensament i llenguatge, perquè segons la seva concepció són elements d'un mateix univers, origina que la lògica, la semàntica i la gramàtica s'entremesclin amb criteris psicològics, teològics, metafísics i físics. El resultat presenta moltes contradiccions si s'observa amb criteris científics i objectius, però no existeix cap sistema que no depengui dels seus axiomes i s'alliberi totalment de paradoxes.

Com a possible explicació a les contradiccions observades,

⁴⁷ Le Myésier, T.: *Introductio in artem Remundi*, a Hillgarth, J. N.: *Ramon Llull and Lullism in fourteenth-century France*, Oxford, Clarendon Press, 1971, p. 430.

crec que, encara que anacrònicament, des de la nostra òptica actual podria assatjar-se una distinció que la resoldria satisfactòriament. Prové del camp de la gramàtica generativa, tal com la presentà Chomsky quan postulà l'existència d'una estructura profunda i una estructura superficial per a resoldre molts de problemes sintàctics i semàntics. També a dins Llull podríem assatjar una distinció semblant: una cosa serien les regles d'estructura profunda, de naturalesa ontològica, que dependrien directament i immediatament de l'*Art*, i una altra les regles de transformació, que portarien a l'estructura superficial del llenguatge. El llenguatge perfecte seria el llenguatge artístic; en ell no hi hauria diferència entre regles d'estructura profunda i regles de transformacions. La incapacitat del públic per entendre aquest llenguatge perfecte i la de les llengües naturals per expressar-ne el contingut, obligaria a una sèrie de transformacions que el redueixen al llenguatge normal, ordinari o literari lleugerament modificat. Però també aquesta proposta implica una paradoxa: el llenguatge que més agrada de Ramon Llull, és el que menys agradà a Ramon Llull.

JOSEP M. VIDAL I ROCA
MAIORICENSIS SCHOLA LULLISTICA